

pedagogichny`x universy`tetax : dy`s... doktora ped. nauk: 13.00.04 / Tan`ko Tetyana Petrivna; Xarkivs`ky`j derzh. pedagogichny`j un-t im. G. S. Skovorody`. – X., 2004. – 508 ark.

10. Sheremet M. K. Problemy ta perspektyvy special"noyi osvity // Zbirnyk naukovykh prac" Kam'yanec"-Podil"s"kohoh derzhavnoho universytetu: Seriya social"no-pedahohichna. Vypusk III / Za red.. O.V. Havrylova, V.I. Spivaka – Kam'yanec"-Podil"s"kyj: PP Moshyns"kyj V.S., 2007, - S. 101 – 103.

Чобанян А.В. Диагностика подготовленности будущих специальных психологов к работе с семьей

Автором, на основании результатов теоретического анализа научных работ за последние десятилетия по проблематике психологической работы с семьей ребенка с нарушениями интеллекта и подготовки будущих специалистов к ней, сделаны выводы о целесообразности разработки современных подходов к подготовке будущих специальных психологов к психолого-педагогическому сопровождению детей с умеренной умственной отсталостью и их семей.

Статья посвящена освещению критериев и показателей подготовленности будущего специального психолога к работе с семьями детей с особенностями интеллектуального развития как процесса профессиональной направленности его личности. Автор приводит содержательные характеристики критериев и уровней подготовки будущих специальных психологов к работе с семьей ребенка с особенностями интеллектуального развития.

Ключевые слова: готовность к профессиональной деятельности, специальный психолог, семьи детей с особенностями интеллектуального развития.

Chobanyan A.V. Diagnostics of readiness of future special psychologists to work with the family

The author carried out a theoretical analysis of the training of qualified specialists in the field of special psychology in psycho-pedagogical support of mentally retarded children and their families. Based on the results of the theoretical analysis of scientific papers over the past decade on the issue of psychological work with the family of a child with intellectual disabilities and the training of future specialists to her conclusions about the feasibility of developing modern approaches to the preparation of future special psychologists to psychological and pedagogical support for children with moderate mental retardation and their families.

The article highlights the issue of the organization and provide comprehensive assistance to the modern family that raising a child with features of intellectual development to adapt to new conditions of life. Among the experts who have the opportunity to affect the livelihoods of family child specific features of intellectual development, a special role to play special psychologist special kindergarten / special general school for which the family as the most important primary institution of socialization and adaptation of the child to the peculiarities of intellectual development.

Article is devoted to covering of criteria and indicators of readiness of future special psychologist to work with families of children with features of intellectual development as process of a professional orientation of his personality. The author provides substantial characteristics of criteria and levels of training of future special psychologists for work with the child's family with features of intellectual development.

Keywords: readiness for professional activity, special psychologist, families of children with a moderate mental backwardness.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 13.10.2016 р

Рецензент: д.пед.н., проф. Дегтяренко Т.М.

УДК:371.134:159.922.7

Шульженко Д.І.

**ПСИХОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ДО ПРОВЕДЕННЯ БІНАРНИХ УРОКІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

У статті розкривається науково-практична сутність інклюзивної форми освіти аутичних дітей. У результаті аналізу практичної роботи інклюзивних шкіл України виявлено низку труднощів та перешкод, що виникають у вчителів та асистентів під час включення учнів в освітній та виховний процес загальноосвітньої школи. Як альтернативу функцій асистента вчителя, якого не готували до інклюзивної роботи запропоновано бінарний підхід до визначення його нових компетенцій. В рамках бінарного змісту уроку пропонуються рівні забезпечення прав асистента-вчителя і його інноваційні обов'язки на уроці, спрямовані на оптимізацію перебування аутичної дитини в класі. Зазначено, що підготовка фахівців з інклюзії має відбуватися за психологічною технологією на факультетах (кафедрах) корекційної педагогіки та психології. Визначено соціально-психологічні детермінанти набуття професійних знань майбутніх фахівців із інклюзивної форми освіти. Зроблено висновок про необхідність зміни поняття з «асистента-вчителя» на «інклюзивного педагога», «інклюзивного психолога» що впливає на рівень компетентності в роботі з аутичними дітьми.

Ключові слова: інклюзивна форма навчання, бінарний урок, фахівець, компетенції.

Психологічні проблеми аутичної дитини в соціумі представляють собою мотиваційно-складну залежність від людей, які добре розуміють її, тобто надають підтримку у відповідності до її аутистичних страхів, фобій, психічного напруження, що виникає внаслідок несформованості соціально-інтегративних можливостей цієї категорії дітей до реалій сучасного життя. Такими людьми є фахівці (корекційний педагог, спеціальний практичний психолог, логопед, реабілітолог), які в інклюзивному класі

здатні ефективно включити їх у класний колектив.

Кожна аутична дитина має свій власний спосіб виконання різного виду завдань, разом з тим категорично не приймає завдання, що виконуються у традиційній манері, що бентежить вчителів інклюзивних класів, які, аналізуючи низькі показники виконання завдань, приходять до висновку, що діти з аутизмом не вміють презентувати вже сформовані вміння та навички і не демонструють свої здібності. Це конкретизує їх особистість в контексті особливої організації аутистичної психічної діяльності, що впливає на онтогенетичну стратегію законів періодизації відповідних до віку видів діяльності. Мотиваційні, планувальні, виконавчі, результативні компоненти діяльності учнів з аутистичним характером порушень становлять особливу індивідуальну діяльність, яка відображає психічні особливості дитини, що проектується на спрямування діяльності, в результаті досягнення якої дитина отримує успіх і задоволення.

Дитина зі спектром аутистичних порушень в традиційному навчально-виховному процесі у школі, як залежний суб'єкт, не в змозі адекватно розібратися у ситуації та у власних переживаннях і відчуває, в основному страхи, фобії, розпач, образи, внаслідок невдалої комунікації з оточуючими людьми, які потай, несвідомо не розуміють його. При цьому виступають якісні порушення з боку соціальної взаємодії дитини, які «виступають у формі неадекватної оцінки соціо-емоційних сигналів, які помітні за відсутністю реакцій на емоції інших людей та /або/ відсутністю модуляції поведінки у відповідності з соціальною ситуацією; погано використовуються соціальні сигнали та незначна інтеграція соціальної, емоційної та комунікативної поведінки; особливо характерним є відсутність соціо-емоційної взаємності».

Разом з тим, за нашим переконанням, робота фахівців (вчителя та асистента вчителя) переживає кризу з декількох причин, а саме: 1) волюнтаризму вчителів початкових класів, вчителів – предметників по відношенні до особливих освітніх потреб аутичних учнів, що призвело до їх байдужого ставлення до ефективності результатів навчання такої нозології дітей; 2) нерівної правової позиції асистента-вчителя, яка проявилася у підпорядкуванні до учителя класу, який сам не володіє психологічними і педагогічними компетентностями по відношенню до аутичних учнів; 3) ігноруванні ефективних методик навчання дітей з порушеннями у розвитку, зокрема спеціальних технологій в області олігофренопедагогіки та логопедії; 4) залишається неактуалізованим бінарний підхід до роботи вчителя та дефектолога на уроці в інклюзивному класі.

Таким чином, для успішної соціальної інтеграції людини, яка страждає на аутизм в оточуюче середовище необхідно запровадити бінарний підхід до забезпечення безперервної психокорекційної педагогічної роботи з аутичними дітьми на всіх вікових етапах розвитку; з врахуванням особливостей становлення їх психічної діяльності.

Фундатор української корекційної педагогіки М.Д. Ярмаченко писав у цьому зв'язку, що вчитель-дефектолог повинен використовувати такі методи і засоби, які б найбільше сприяли розвитку активності самих учнів при виконанні ними навчальних, трудових та ігрових завдань. Треба побудувати роботу так, щоб вивчення кожного навчального предмету не тільки спиралося на попередній життєвий досвід, аномальних дітей, але і створювало нові можливості для більш активної їх участі в житті щоб вони відчували смисл і потребу в тих знаннях, які пропонуються вчителем або вихователем. Важливо, щоб кожне завдання, що ставиться перед учнями або дається їм для виконання, було вмотивоване. Цього можна досягти лише в тому, випадку, коли ми позбудемося елементів формалізму в роботі. В наших школах ще нерідко можна спостерігати, як вчителі, поставивши дітей в неприродні умови і штучні ситуації, прикладають надзвичайно багато зусиль для того, щоб вони засвоїли зовсім просте завдання. При цьому згодом виявляється, що учні дуже швидко забувають вивчене. Причина тут, звичайно, не в обмежених можливостях учнів, а в недоліках роботи вчителя[8]. Продовжуючи думку вченого, ми вбачаємо у неприродних і штучних ситуаціях, ті в яких опинилися учні з аутистичним спектром порушень в загальноосвітній школі. Важливим питанням у вирішенні такої невідповідності є оптимізація процесу спільного навчання і виховання такої нозології дітей із їх здоровими однолітками. Це, насамперед, стосується спеціальної організації освітнього інклюзивного середовища в якому працюють два рівноправних фахівця.

Щоб запобігти виникненню таких недоліків у роботі педагогів ми пропонуємо застосувати в

інклюзивному класі і реалізувати бінарний підхід – це цілісний підхід до удосконалення освіти і виховання, оптимізації цілей, критеріїв, засобів, технологій, оцінки якості навчання та корекції, контролю планування та результатів спільного навчання. Бінарний підхід до оптимізації освітньо-корекційних функцій у навчанні аутичних дітей – це концептуальна основа, яка відрізняється від традиційної освіти і передбачає принципово нову модель для вирішення завдань якісної освіти та корекції аутистичних порушень, яка включає аналіз об'єктивних та суб'єктивних причин труднощів спільного навчання учнів з нормотиповим розвитком та дітей з аутистичною симптоматикою, прогнозу їх психологічного розвитку, якісної зміни професійних стандартів фахівця з інклюзії, іншого на відміну від традиційних моделей розуміння стосунків між усіма суб'єктами інклюзивної форми освіти.

Для психічного комфорту перебування аутичної дитини у класі зі здоровими однолітками ми пропонуємо інший (новий) формат уроку, а саме – бінарний урок (від лат. *binarius* – подвійний). Бінарний урок має специфіку проведення, зумовлену синхронною паритетною співпрацею вчителя інклюзивного класу та корекційного педагога або спеціального психолога. Сутність запропонованого нами бінарного підходу полягає в тому, що завдяки цій спільній діяльності двох фахівців досягається не лише дидактичні, а й корекційно-попереджувальні цілі, зокрема, корекційний педагог або спеціальний (психолог) під час проведення уроку надає диференціальну та індивідуальну допомогу аутичним учням, блокує прояви тривоги, агресії; заспокоює та включає їх до виконання різноманітних видів навчальної діяльності. Вчитель в цей час проводить урок, з іншими учнями.

Бінарність – зобов'язує дефектолога (корекційного педагога, спеціального психолога, логопеда) забезпечити індивідуальний зміст роботи з аутичною дитиною незалежно від видів навчальної роботи на уроці, а вчителя провести цей урок ефективно і для учнів класу, і з максимальною увагою для аутичних дітей, формує психологічну готовність вчити їх.

Таким чином, педагоги запобігають труднощам і неуспішності, проводять ефективну корекційну роботу з аутистичною категорією учнів, сприяють позитивній психологічній атмосфері в класі та ефективній роботі учнів, оптимізують включення дітей з аутистичними порушеннями в інклюзивний клас загальноосвітньої школи.

Бінарний урок передбачає:

1. Модернізацію структури та змісту типового уроку у відповідності до бінарного підходу;
2. Створення дидактичних умов навчання аутичних учнів на основі принципів спеціальної дидактики (наступності, науковості, системності, корекційного спрямування змісту уроків, керівної ролі вчителя, врахування зони «актуальної» та «найближчої» зони розвитку;
3. Визначення індикаторів ефективності застосування бінарного підходу на уроках в інклюзивній школі.

Бінарний підхід до реалізації освітньо-корекційних функцій вчителя класу і фахівця (корекційного педагога та спеціального (практичного) психолога) передбачає підготовку останнього та перепідготовку вчителів молодших класів та вчителів предметників за педагогічними та психологічними технологіями. Бінарний підхід в інклюзивній освіті аутичних дітей передбачає підготовку фахівця з урахуванням наступних психолого-педагогічних умов:

- організаційно-педагогічних: інноваційна модель побудови дисциплін у навчальних планів всіх форм навчання фахівців на факультетах (кафедрах) корекційної педагогіки, спеціальної психології та інклюзії;

- наявності системи критеріїв психологічної готовності майбутніх фахівців до роботи з аутичними дітьми відповідно до когнітивного, мотиваційного та діяльнісного компонентів особистісної готовності;

- формування у студентів позитивної мотивації до моделювання та проектування бінарних уроків в інклюзивній школі.

У зв'язку з цим, виникає нагальна потреба створення необхідних умов для підготовки фахівців, компетентних у проведенні бінарних уроків у інклюзивних класах. За нашим розумінням, в побудові процесу професійної готовності бінарних спеціалістів необхідно враховувати й особливості психологічних технологій їхньої підготовки. Зокрема, психологічні технології покликані розкривати психологічні закономірності оволодіння фахівцями (корекційним педагогом, спеціальним (практичним)

психологом, логопедом) певним навчальним матеріалом з метою побудови чіткого алгоритму використання психокорекційних та корекційно-педагогічних засобів і технік, найбільш життєвих і професійно-спроможних для їхньої особистості й ефективних у досягненні фаховості. В подальшому майбутніх фахівців в області інклюзивної форми освіти аутичних дітей ми пропонуємо кваліфікувати під поняттями «інклюзивний вчитель», який бере участь у бінарних уроках, розробляє їх зміст і план відповідно до можливостей аутичних учнів і «інклюзивний психолог», який проводить психодіагностику дитини, її найближчого оточення, розробляє стратегію корекційної роботи, складає разом з інклюзивним учителем та батьками індивідуальну програму навчання та виховання аутичної дитини в інклюзивному середовищі школи. Виходячи з цього, фахова і психологічна підготовка цих майбутніх фахівців має відбуватися у вищих навчальних закладах за спеціальною освітою.

Специфіку психолого-педагогічних технологій І.Д. Бех вбачав у розробці та використанні якісно нових способів впливу на рефлексивно-вольові механізми особистості, механізми співпереживання і позитивного емоційного оцінювання, які орієнтовані на самосвідомість та свідомість, творче ставлення людини до суспільних норм і цінностей [2].

На думку фахівця з аксіопсихологічної професійної підготовки майбутнього психолога В.В. Волошиної: «... ціннісного ставлення до особистості людини, яка потребує психологічної допомоги, майбутньому психологу можна буде досягти лише маючи власний досвід самовдосконалення, в ході набуття якого ціннісно-особистісна взаємодія учасників навчального процесу дозволяла б віднайти самоцінність та віру в себе як успішного фахового психолога-практика» [1].

Однією із психологічних технологій підготовки майбутнього спеціального (практичного) психолога до роботи в інклюзивних умовах, зокрема на бінарному уроці є тренінг як засіб психологічного впливу, спрямованого на розвиток знань, умінь і досвіду студентів. Вибір нами психологічного тренінгу обумовлено тим, що в ньому особистість відкриває в собі та зовні усвідомлює і практично перевіряє ефективність застосування в діяльності нових способів і поведінкових моделей [6].

Тренінгові теми стосуються безпосередньо ситуацій які трапляються з аутичними учнями під час проведення бінарних уроків у інклюзивному класі. Ми пропонуємо майбутнім інклюзивним фахівцям і пройти такі психолого-педагогічні тренінги:

1. «Психологічні критерії професійної готовності фахівця до реалізації бінарного підходу в інклюзивному середовищі»;
2. «Ціннісні орієнтації інклюзивного фахівця»;
3. «Становлення профієдентичності фахівця з інклюзією»;
4. «Мотивація навчальної, корекційної та інклюзивної діяльності фахівця під час підготовки до бінарних уроків»;
5. «Підготовка вчителя класу до проведення бінарного уроку»;
6. «Попередження та подолання аутичних проявів (крики, вокалізації, негативізм, розхитування, ходіння по класу, провокації тощо) у дітей під час уроків»;
7. «Наступність в роботі вчителя класу та фахівця з інклюзією»;
8. «Ціннісні орієнтації фахівця з інклюзією»;
9. «Функціональні обов'язки фахівця з інклюзією»;
10. «Я – концепція фахівця з інклюзією»;
11. «Психотехнологія розвитку готовності фахівця з інклюзією»;
12. «Психологічні та дидактичні засади бінарного уроку»;
13. «Психодіагностика готовності майбутніх фахівців до проведення бінарних уроків в інклюзивному класі»;
14. «Копінг – стратегії батьків аутичних дітей»;
15. «Корекційний блок в структурі бінарного уроку»;
16. «Психотерапевтична робота інклюзивного фахівця із членами родини аутичної дитини»;
17. «Оптимізація співпраці фахівця з інклюзією з батьками учнів класу»;
18. «Інтелектуальні порушення при аутизмі»;
19. «Використання елементів АВА-терапії під час бінарних уроків»;
20. «Психологічний супровід бінарних уроків»;
21. «Застосування корекційних прийомів на бінарних уроках»;
22. «Формування взаємодії між учнями класу та аутичними учнями»;
23. «Модифікація видів навчальної діяльності для аутичних дітей під час проведення бінарних уроків»;
24. «Етапи та методика включення аутичної дитини в інклюзивний клас»;
25. «Формування професійної ідентичності та мотивації фахівців з інклюзією»;
26. «Показники та критерії сформованості компетентностей фахівців з інклюзією»;
27. «Консультативна діяльність фахівців з інклюзією»;
28. «Психолого-педагогічні умови проведення бінарних уроків в інклюзивному класі».

За результатами вивчення стану готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи з аутичними дітьми в інклюзивному середовищі нами встановлена наявність у студентів V курсу певної кризи ідентичності себе у якості фахівця з інклюзією. З цією метою була запропонована в межах навчальної дисципліни «Психокорекція осіб з порушеннями інтелекту» психологічна технологія (тренінг) «Система психологічної підготовки корекційного педагога до роботи з аутичними дітьми» в інклюзивних умовах, яка дозволила

студентам об'єктивувати власну систему особистісних цінностей, усвідомити аксіологічний простір професійної діяльності інклюзивного педагога та інклюзивного психолога та деякою мірою відчутти себе майбутнім фахівцем з бінарного підходу, проаналізувати свої слабкі та сильні сторони в реалізації освітньої та особистісної інтеграції дітей з аутичним спектром порушень.

Із означено вище, вважаємо, що пройшовши систему тренінгів психологічного та педагогічного контенту, майбутній «інклюзивний психолог» та «інклюзивний вчитель» має:

- володіти достатнім арсеналом методик, вправ, корекційних прийомів, які б забезпечували можливість перетворення будь-якого складного завдання, виду роботи в доступні окремі завдання та види роботи, уміти: підбирати та розробляти вправи відповідно до мети уроку для всього класу, прогнозувати та інтерпретувати результати, отримані аутичним учнем, утримувати його увагу на індивідуальному завданні;
- бути комунікативним, спонтанним і технологічним, спостережливим, толерантним, володіти соціальним контекстом настроїв учнів інклюзивного класу, враховувати характер окремих учнів, щоб залучати їх допомагати, підтримувати аутичну дитину, попереджати виникнення агресії до них;
- розробляти стратегії та технології взаємодії учнів класу з аутичними дітьми під час перерви, відвідування екскурсій, підготовці та проведенні виховних заходів, свят;
- формувати у учнів інклюзивного класу розуміння стану, поведінки аутичної дитини, толерантність до неї, бажання та вміння спілкуватися та допомагати.

Разом з тим фахівцеві з інклюзії необхідно в рамках інклюзивного процесу забезпечити корекційну роботу з метою подолання, нівелювання аутистичних порушень (страхів, фобій, агресії, самоагресії, неадекватної поведінки, стереотипності рухів, криків, вокалізацій тощо) та поліпшення, гармонізації психічного стану аутичного учня.

Таким чином, необхідність пошуку оптимальних шляхів впровадження інклюзивної форми освіти аутичних дітей засвідчує систему труднощів з боку готовності вчителя класу та асистента-вчителя до успішної реалізації такої роботи. Оскільки між професійною діяльністю вчителя та допоміжними функціями асистента-вчителя виник психологічний та фаховий дисонанс, вважаємо необхідним застосування бінарного підходу до їхньої співпраці під час уроків інклюзивного класу. Це означає розведення (диференціацію) їх повноважень та функціональних обов'язків, що потребує спеціальної фахової підготовки асистента-вчителя. В рамках бінарного підходу пропонується визначити спеціальну організацію, його зміст, методичку, корекційно-педагогічну та психокорекційну стратегію і тактику діяльності. Професійна підготовка до інклюзивної діяльності фахівців: «інклюзивного вчителя» та «інклюзивного психолога», перш за все, має врахувати особливості спеціалізації, цілеспрямовано формувати у них психологічну суб'єктно-особистісну готовність до роботи з дітьми із психофізичними порушеннями. Ця робота має відбуватися на кафедрах (факультетах) спеціальної та інклюзивної освіти засобами психологічної технології.

Використана література

1. **Аксіопсихологія** професійної підготовки майбутнього психолога у вищих педагогічних закладах освіти: монографія /В.В. Волошина. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 274 с.
2. **Бех І.Д.** Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: кн. 2 / Іван Дмитрович Бех // Виховання особистості: у 2 кн. – К.: Либідь, 2003. – 344с.
3. **Дефектологічний словник:** навчальний посібник / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. – К.: «МП Леся», 2011. – 528 с.
4. **Додаток** до листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2016р. № 1/9-437.
5. **Лебединський В.В.** Нарушения психического развития у детей. М.:МГУ,1985.С.27-34.
6. **Макшанов С.И.** Методологические аспекты профессионального тренинга / Вестник СПб ГУ. – Серия 6. – Вып.3. – 1992. – 175 с.
7. **Шульженко Д. І.** Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія / Шульженко Д. І.; М-во освіти і науки України; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 385 с.
8. **Ярмаченко М.Д., Манжула І.М.** Завдання спеціальних шкіл УСРС в піднесенні навчально-виховної роботи з аномальними дітьми / Навчально-виховна робота в спеціальних школах М-во освіти і науки УСРС; КДПІ ім. О. М. Горького. К.: «Радянська школа», 1960. С.3-13.

References

1. **Aksiopsykholohiya** profesiynoyi pidhotovky maybutn'oho psykholoha u vyshchychk pedahohichnykh zakladakh osvity: monohrafiya /V.V. Voloshyna. – Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD», 2014. – 274 s.
2. **Bekh I.D.** Osobystisno oriyentovanyu pidkhid: naukovopraktychni zasady: kn. 2 / Ivan Dmytrovych Bekh // Vykhovannya osobystosti: u 2 kn. – K.: Lybid', 2003. – 344s.
3. **Defektolohichnyy slovnyk:** navchal'nyu posibnyk / Za redaktsiyeyu V.I. Bondarya, V.M. Syn'ova. – K.: «MP Lesya», 2011. –

528 s.

4. **Dodatok** do lysta Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 17.08.2016r. # 1/9-437.

5. **Lebedyns'kyy V.V.** Narushenyya psykhycheskoho rozvytyya u detey. M.:MHU,1985.S.27-34.

6. **Makshanov S.Y.** Metodolohycheskye aspekty professional'nogo trenynha / Vesnyk SPb HU. – Seryya 6. – Vyp.3. – 1992. – 175 s.

7. **Shul'zhenko D. I.** Osnovy psykhohichnoyi korektsiyi autystychnykh porushen' u ditey: monohrafiya / Shul'zhenko D. I.; M-vo osvity i nauky Ukrainy; NPU im. M. P. Drahomanova. – K.: NPU im. M. P. Drahomanova, 2009. – 385 s.

8. **Yarmachenko M.D., Manzhuła I.M.** Zavdannyya spetsial'nykh shkil USRS v pidnesenni navchal'no-vykhovnoyi roboty z anomal'nymy dit'my / Navchal'no-vykhovna robota v spetsial'nykh shkolakh M-vo osvity i nauky USRS; KDPI im. O. M. Hor'koho. K.: «Radyans'ka shkola», 1960. S.3-13.

Шульженко Д.И. Психологическая технология подготовки будущих специалистов к проведению бинарных уроков в инклюзивном классе общеобразовательной школы

В статье раскрывается научно-практическая сущность инклюзивной формы образования аутичных детей. В результате анализа практической работы инклюзивных школ Украины установлено ряд трудностей и преград, что возникают у учителей и ассистентов-учителей во время включения учеников в образовательный и воспитательный процесс общеобразовательной школы. Как альтернативу функций ассистента учителя, которого не готовили к инклюзивной работе предложено бинарный подход к определению его новых компетенций. В рамках бинарного оглавления урока предлагаются уровни обеспечения прав ассистента-учителя и его инновационные обязанности на уроке, направленные на оптимизацию пребывания аутичного ребёнка в классе. Сделано вывод, что подготовка специалистов с инклюзии должно проходить за психологической технологией на факультетах (кафедрах) коррекционной педагогики и психологии. Определено социально-психологические детерминанты приобретения профессиональных знаний будущих специалистов с инклюзивной формы образования. Сделан вывод о необходимости смены понятия с «ассистента-учителя» на «инклюзивного педагога», «инклюзивного психолога» что влияет на уровень компетентности в работе с аутичными детьми.

Ключевые слова: инклюзивная форма образования, бинарный урок, специалист, компетенции.

Shulzhenko D.I. Psychological technology of preparing future specialists for the binary lessons in inclusive classrooms of the secondary school

The article reveals the essence of the scientific and practical nature of the inclusive forms of the autistic children's education. By analysis of the practice work of Ukrainian inclusive schools was revealed a number of difficulties and obstacles that arise in teachers and assistants work in incorporating students of a comprehensive school in the educational and training process. As alternative of the teacher's assistant functions, who was not prepared to work with inclusive work, was proposed binary approach to the definition of its new competencies. As a part of the binary content of the lesson are offered levels to ensure the rights of assistant-teacher and his innovative classroom duties, that are aimed at optimizing staying of autistic child in the classroom. It is noted that specialist training in the inclusion should take place at the faculties (departments) of The Correctional Pedagogy and Psychology by psychological technology. It was defined social and psychological determinants of acquiring professional knowledge for future specialists in inclusive forms of education. It was concluded that there is a necessity to change the concept of "assistant teacher" to "inclusive teacher", "inclusive psychologist", which influence on the level of competence in working with autistic children.

Keywords: inclusive form of studying, binary lesson, specialist, competence.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 06.11.2016 р.

УДК: 371.134:159.922.76

Шульженко О.Є.

ПОКАЗНИКИ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК КОМПОНЕНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО РОБОТИ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ

Стаття присвячена феномену емоційної стійкості як психологічного чинника готовності майбутніх фахівців (корекційних педагогів, спеціальних (практичних психологів, логопедів, реабілітологів, тренерів, аніматорів) і батьків до взаємодії з аутичними дітьми. Представлено та проаналізовано результати констатувального експерименту в якому брали участь студенти напряму спеціальної освіти. З'ясовано особистісні показники (профілі) емоційно стійких та емоційно нестійких студентів. Дана якісна характеристика їхньої відповідальності, емоційних переживань, цінностей, самооцінки, мотивації на успіх. Проаналізовано причини виникнення замкнутості, неконтактності, скептицизму, негативного емоційного відношення до навчання у групі емоційно нестійких студентів.

Оскільки для взаємодії та корекційної роботи з дітьми аутистичного спектру вимагаються толерантність, стриманість, самоконтроль над емоціями, виваженість, комунікабельність, мотивація на успіх, проведена психодіагностика цих показників у обох експериментальних групах. У результаті цієї перевірки виявлено психологічні особистісні показники, що залежать від рівня емоційної стійкості студентів. Зроблено висновок, що для взаємодії майбутньому фахівцеві необхідна системна робота над собою в межах вищого навчального закладу, щоб подолати ті негативні риси що блокують і перешкоджають його психологічній та фаховій готовності.

Ключові слова: емоційна стійкість, студенти, майбутні фахівці, психологічні показники, корекція інтелекту, аутичні діти.